

Dit is een verhaal over de Tweede Wereldoorlog, over naoberschap en over dankbaarheid. Maar ook over achteloosheid, domheid of misschien wel diefstal. Want hoe gaat het heden om met het verleden? In dit geval gaat Midden-Drenthe wel erg slecht met het verleden om. En de gemeente is daarin niet alleen. Kijk maar wat er in buurgemeente Hoogeveen gebeurde met het inmiddels verplaatste museum 'De 5000 Morgen'. Daar verzuchtte raadslid Bianca Behr: *'Wie de geschiedenis niet kent, begrijpt heden noch toekomst.'* En zo is het maar net.

Waar is de gedenkplaat uit Westerbork gebleven?

Het is de hongerwinter van 1944. Met name in het westen van Nederland hebben mensen bijna niet te eten. In deze wanhopige situatie moeten ouders met pijn in het hart een beslissing nemen. Ze geven hun kinderen weg aan wildvreemden, in de hoop dat ze terug kunnen komen in betere tijden. Of die er komen, weet men niet. De kinderen gaan naar het Noorden, naar de boeren, want daar is nog eten. Het is een kleine volksverhuizing. Alleen in Westerbork al, dat toen zo'n 8.500 inwoners telt, worden 277 Haagse kinderen bij gezinnen ondergebracht. Landelijk worden zo'n 40.000 ondervoede kinderen vanuit het Westen geëvacueerd om te voorkomen dat ze van de honger zouden sterven. Naar schatting komen uiteindelijk 20.000 mensen om door honger en kou.

Het zal een shock zijn voor de ondervoede, stadse bleekneusjes. Maar ze krijgen het goed daar op het platteland. De hongerige buikjes worden gevoed met aardappelen, groente en een lekker stuk spek in de linkerhand. De kinderen krijgen de

broodnodige rust, reinheid en regelmaat. Hoewel de oorlog nog woedt (Zuid-Nederland is deels bevrijd), is het in het Noorden relatief rustig. De gastgezinnen doen hun uiterste best om het de kinderen naar de zin te maken. Ze gaan naar school, maken vriendjes en vriendinnetjes en kijken hun ogen uit. 'Bleekneusje' Ben Boers vindt onderdak in Elp bij de familie J. Smit, D55. Straatnamen zijn er dan nog niet. Het bevalt de jongen blijkbaar goed, want vele jaren later gaat hij in Elp wonen, vlakbij het huis waar hij in de oorlog zo liefdevol is verzorgd. Bens Drentse oorlogsjaren zijn onder de titel 'Een Haagse jongen in Elp' opgetekend in het tijdschrift van onze Historische Vereniging Westerbork - nu *Fragmenten* - van juni 2000.

Gedenkplaat voor de hele provincie

Na de oorlog willen de Haagse ouders van de kinderen die in Westerbork en omgeving zo liefdevol zijn verzorgd hun dankbaarheid tonen. Ze richten een heus comité op: 'Hulde aan Drente' (zonder 'h' dus) onder leiding van J.J. Slierendrecht. Bij 65 Haagse scholen wordt geld ingezameld om een blijvende herinnering aan te bieden. Uit de archieven blijkt dat sommige ouders wel graag willen bijdragen, maar daar vanwege armoede geen geld voor hebben. De een geeft een paar centen, een ander fl 2,50 en een enkeling doneert 10 gulden,

Haagsche hulde aan Drenthe

Herinnering aan hulp in hongersnood

De kwade naam, die de kopstukken der nazi's eens aan "t Olde laandschap" Drenthe hebben gegeven als het paradijs der N.S.B., een woord dat de echte Drenthen vaak grimmig heeft doen tandenknarsen, is tegenover Holland en wel speciaal tegenover den Haag, door die provincie op de meest eervolle wijze te niet gedaan. Dat was in den hongerwinter 1944-1945. Het voormalige land van hei en struiken, tegenwoordig een bloeiende agrarische provincie en de roggeschuur van Nederland, heeft op voorbeeldige wijze hulp geboden in de donkere dagen van Holland's geschiedenis.

Het was een tijd waarin het woord „boer" in onze uitgemergelde stad niet zonder een bepaalden bijklank werd uitgesproken. Het feit dat wanhopige gezinnen al het geld en goed dat zij bezaten, boden voor etenswaar, maakte sommige landbouwers, onaantastbaar in hun bevoorrechte positie wat voedsel betreft, tot ware roofdieren. Ook in Drenthe hebben zich zulke gevallen wel voorgedaan, maar... zij behoorden er tot de hooge uitzonderingen. Een boer, die zwarte handel dreef, met Holland werd door de „noabers" als een paria beschouwd en zoo strafte het kwaad zich zelve. Het geheele Noorden heeft zich toen van een kant doen kennen, die Holland zwaar aan zich verplichtte. (Wij vergeten wel eens te snell! Het mag dus nog wel eens herhaald.)

„Stiefkind Drenthe", zooals Linthorst Homan 't olde laandschap eens noemde, heeft de Hollandsche en speciaal wel onze Haagsche kinderen in liefde ontvangen. Talrijke kinderen uit den Haag, Rijswijk, Voorburg en omgeving zijn er opgenomen en in gastvrije gezinnen zorgvol verpleegd.

Een bronzen gedenkplaat

In verband hiermee heeft zich in onze stad een comité gevormd „Hulde aan Drenthe", hetwelk zich ten doel heeft gesteld, aan alle Drenthen, namens alle Haagsche ouders een bronzen gedenkplaat aan te bieden, als blijvende herinnering aan Drentsche gastvrijheid in den hongerwinter, maar ook als blijvend teeken van Haagschen dank. Dit comité besloot de gedenkplaat niet in Assen, de hoofdstad der provincie, te plaatsen, doch in de gemeente Westerbork, omdat dit Drentsche dorp tegen den wil der Drenthen in, „de meest besprokene gemeente is geweest in de achter ons liggende jaren".

Op 13 Augustus a.s. zal nu het Haagsche Comité namens alle ouders in de residentie, de bronzen gedenkplaat aanbieden en doen plaatsen aan het gemeentehuis van Westerbork.

Aan 65 scholen in Den Haag, Scheveningen en IJoodsduinen werd een circulaire gezonden aan den Heeren Hoofdonderwijzers en aan de leerlingen der klasse met bijgaande lijst voor naam en adressen. Van 36 scholen mochten wij deze lijsten terug ontvangen. Zodoende kwamen wij in het bezit van 262 adressen van ouders waarvan de kinderen in Drente zijn geweest. Bij deze adressen waren er verschillende die niet bij konden dragen. De overigen droegen bij met bedragen van 20 cents tot en met f. 2,50. Enkele van f. 5,-, één van fl. 7,50 en eenige van tien gulden. Op de lijst werde een bedrag bijeengebracht van fl. 274,05.

Tot zoover het resultaat der inschakeling van de school.

dat zou nu zo'n 50 euro zijn. In totaal is door de scholen fl. 274,05 opgebracht. Hoe de rest van het benodigde geld wordt verzameld, vermelden de archieven niet. In ieder geval laten de initiatiefnemers een

grote bronzen gedenkplaat maken als dankbetuiging aan heel Drenthe. Volgens de originele offerte zijn de kosten fl. 675,00. Vandaag de dag is dat volgens berekening van het CBS € 3661,46. Voorwaar zo vlak

na de oorlog geen klein bier.

En, over bier gesproken, dan is het feest. Op dinsdag 13 augustus 1946 is er een feestelijke overhandiging van de bronzen gedenkplaat van 70 bij 60 cm. Het organisatiecomité heeft er geen gras over laten groeien. Samen met de gemeente is er een officieel en feestelijk programma opgetuigd. Er is een 'Folkloristische Drente-dag te Westerbork'. Een bus met Hagenaars is erbij.

Er zijn driehonderd genodigden aanwezig en volop pers; het is echt een hele happening. Zelfs prinses Juliana is uitgenodigd, maar zij laat helaas 'tot haar leedwezen' met een kort telexbericht verstek gaan. Op verzoek van de gemeente gaan alle vlaggen uit, zijn er historische voordrachten, de schaapherder met z'n kudde trekt voorbij en er is een oud-Drentse boerenbruiloft. Alle Drentse burgemeesters, provinciebestuurders en vrijwel alle wethouders zijn erbij. De officiële overhandiging verricht de commissaris van de koningin van Drenthe Mr. Dr. R.H. Baron de Vos van Steenwijk

Aanbieding huldebelijk aan Drente

bij gelegenheid waarvan

**Folkloristische Drente-dag
te Westerbork**

op Dinsdag 13 Augustus 1946

Programma:

- 1 uur: Drentsche koffietafel met stoet en schink, kraantjespot en klont - voor genodigden. Bediening in oud-Drentsch costuum. Tijdens de maaltijd opvoering van een „Olde Drentsche spinaovond met spinsters - snorders, enz. enz.
 - 3 uur: Officiële plechtigheid der onthulling door den HoogEd. Gestr. Heer Mr. Dr. R. H. Baron de Vos van Steenwijk, Commissaris der Koningin in de provincie Drente, van de gedenkplaat, welke door de Haagsche bevolking aan Drente wordt aangeboden als blijvende herinnering aan de Drentsche hulp en gastvrijheid tijdens de Hongerwinter 1944/1945 aan de Haagsche kinderen betoond.
 - 4 uur: Oud-Drentsche boerenbruiloft met bruidopeiseling. Ordehandhaving door oud-Drentschen dorpsveldwachter. Voorbijtrekken van den scheper met kudde schapen, enz.
- Den geheelen dag: Expositie van Drentsche schilderijen door Drentsche meesters in het Gemeentehuis te Westerbork. Gelegenheid tot bezichtiging van een oud-Drentsche boerderij.

Het geheel onder leiding van den heer Drs. J. NAARDING te ASSEN

aan burgemeester F.J. van der Worp van Westerbork.

De tekst op de bronzen gedenkplaat toont hoe dankbaar de ouders uit het Westen van Nederland waren voor de zorg voor hun kinderen. De twee handen die elkaar vastpakken symboliseren de verbondenheid.

De 'Huldeblijk aan Drenthe' geldt de hele provincie en niet alleen Westerbork. De plaats Westerbork is gekozen omdat die middenin de provincie ligt, blijkt uit de Haagsche Courant van donderdag 8 augustus 1946. En er is meer:

Aanbieding HULDEBLIJK AAN DRENTHE bij gelegenheid waarvan een Drentsche dag in Westerbork

In den Hongerwinter 1944/1945 zijn talrijke kinderen uit Den Haag en omgeving liefderijk opgenomen en zorgvol verpleegd in de gastvrije gezinnen in geheel Drente.

In Den Haag heeft zich een Comité gevormd: „Hulde aan Drente”, hetwelk zich ten doel gesteld heeft aan de bevolking van geheel Drente, namens alle ouders in Den Haag, een bronzen gedenkplaat aan te bieden, als blijvende herinnering aan de Drentsche gastvrijheid tijdens de Hongerwinter. Dit Comité zal op Dinsdag 13 Augustus 1946 de gedenkplaat; welke zal worden bevestigd aan het gemeentehuis te Westerbork, aanbieden. Westerbork is hiervoor als plaats gekozen, omdat deze gemeente „de meest besprokene is geweest in de achter ons liggende jaren”.

Waar het ons gemeentebestuur blijkt, dat dit een hulde is aan de gansche bevolking van Drente hebben wij ons op het standpunt gesteld, dat deze zaak derhalve niet alleen de gemeente Westerbork raakt, maar van provinciale beteekenis is.

Huldeblijk aan Drenthe.

“Dit comité besloot de gedenkplaat niet in Assen, de hoofdstad der provincie, te plaatsen; doch in de gemeente Westerbork, omdat dit Drentsche dorp tegen den wil der Drenthen in, “de meest besprokene gemeente is geweest in de achter ons liggende jaren” (...) Het gemeentebestuur van die plaats heeft echter onmiddellijk begrepen, dat zij dit feit niet als een plaatselijke gebeurtenis moest beschouwen daar de geste der Hagenaars voor de gehele provincie bedoeld was en zoo heeft het aan dezen dag een bijzonder

*betekenis gegeven: de gedenkplaat zal worden ont-
huld door Baron de Vos van Steenwijk. Commissaris
der Koningin in de provincie Drenthe.'*

Uit de archieven blijkt dus dat Westerbork heel bewust is gekozen voor dit provinciale 'Huldeblijk aan Drenthe'. Niet alleen omdat Westerbork centraal in de provincie ligt, maar ook omdat de plaats een slechte naam heeft door de aanwezigheid van Kamp Westerbork en de vele NSB'ers in Drenthe. Lees maar verder uit de Haagsche Courant van donderdag 8 augustus 1946:

'De kwade naam, die de kopstukken der nazi's eens aan "t Olde laandschap" Drenthe hebben gegeven als het paradijs der N.S.B., een woord dat de echte Drenthen vaak grimmig heeft doen tandenknersen, is tegenover Holland en wel speciaal tegenover Den Haag, door die provincie op de meest eervolle wijze teniet gedaan. Dat was in den hongervinter 1944-1945. Het voormalige land van hei en struiken, tegenwoordig een bloeiende agrarische provincie en de roggescuur van Nederland, heeft op voorbeeldige wijze hulp geboden in de donkere dagen van Holland's geschiedenis.'

Het is dan des te pijnlijker om te ontdekken hoe de huidige gemeente Midden-Drenthe, voorheen zelf-

standig Westerbork, met dit historisch waardevolle geschenk aan de hele provincie Drenthe is omgegaan. Het is tenslotte een cadeau aan ons allen hier in de provincie Drenthe. Daar zou je toch met de nodige zorg mee moeten omgaan, nietwaar? Maar wat is er gebeurd?!

Gedenkplaat zoek

Vanaf 1946 heeft de gedenkplaat een duidelijk zichtbare plek gekregen in De Cloenstee, het toenmalige gemeentehuis. Daarna gaat deze naar de hal van het gemeentehuis aan het Gualthérie van Weezelplein. Maar dan: Het Haags Historisch Museum wil in 2015 de humanitaire ramp tijdens de Hongerwinter herdenken met de tentoonstelling 'Naar de Boeren! - Kinderevacuaties in de Hongerwinter'. Daar kan de gedenkplaat een tekenend voorbeeld van zijn. Op dus naar de plek waar de gedenkplaat hangt, om naar Den Haag te brengen. Maar tot grote ontsteltenis hangt die er niet. Naast de grote schaar van het daar ook gevestigde Knipselmuseum is alleen nog maar de schroef zichtbaar waar de plaat hing. Blijkbaar is na de gemeentelijke herindeling van 1998 de gedenkplaat op mysterieuze wijze verdwenen.

Ben Boers doet een oproep via de media. Op maandag 16 februari 2015, in een tv-uitzending van RTV-Drenthe, laat hij op niet mis te verstane wijze weten wat hij van de verdwijning vindt: *'Ik hoop dat we niet zulke verschrikkelijke cultuurbarbaren in onze gemeente hebben, dat ze zo'n mooie gedenkplaat zomaar zouden laten verdwijnen. Dat kan ik me haast niet voorstellen. Maar ja, als dat gebeurd is, dan zou dat heel vervelend zijn. Ik zou het bijna schandalig noemen hoor.'* Hij benadrukt nog dat de gemeente de gedenkplaat een 'gepaste plek' zou geven in het nieuwe gemeentehuis van Midden-Drenthe in Beilen.

Ben Boers bij de plek waar de plaquette ooit hing.

De oorkonde die samen met de plaquette werd aangeboden.

Gelukkig krijgt de toenmalige gemeentearchivaris Roelof Hulzebosch, na een week driftig zoeken, de plaat in de catacomben van Beilen boven water. De eer van Midden-Drenthe is gered. De plaquette en de gemeentelijke bescheiden worden door het Haags

en krijgen op 19 januari bericht terug:

‘Geachte heer Van der Neut,... U zoekt dus een gedenkplaat. Hier heb ik het al met (...) over gehad. Hij deelde mij mee dat de gemeente deze gedenkplaat niet

Historisch Museum persoonlijk door senior-conservator Robert van Lit in Beilen opgehaald. Over zorgvuldigheid en historisch besef gesproken! De gedenkplaat krijgt een duidelijke plek op de tentoonstelling, en gaat daarna terug naar Beilen. Er zal daarna gezocht worden naar de eerder beloofde ‘gepaste plek’ in het gemeentehuis van Midden-Drenthe.

Gedenkplaat weer zoek

We schrijven januari 2021. Het afgelopen jaar is geteisterd door de coronapandemie. Daardoor is van de feestelijke viering van ‘75 jaar Vrijheid’ niets terechtgekomen. En helaas wordt de viering doorgeschoven naar 2022, dus ‘75+2 jaar Vrijheid’. De Historische Vereniging vindt dat, ondanks dit uitstel, die prachtige bronzen gedenkplaat opgepoetst moet worden en een prominente plaats in Westerbork moet krijgen. Waar zou die door de gemeente beloofde ‘gepaste plek’ in het gemeentehuis van Midden-Drenthe zijn? We mailen de gemeente

"Den Haag" 13/2 - '45

Beste familie

In deze bewegende tijd is ons besluit genomen om ons kind aan uw zorgen toe te vertrouwen. Het is voor ons een hele stap en wij hopen en geloven dat de ons dierbaarst besit als het uwe kunt aanvaarden.

Dat hopen wij dat de ellende van diesen oorlog niet meer van langere duur zal zijn en hij spoedig bij ons zal kunnen terug keeren. Bij voorbaat danken wij te voor uw bereidwilligheid en naastenliefde en hopen dat ons dochtstje het goed met de zal kunnen vinden en spoedig aan haar pleegouders zal woenen. Hij komt hier van alles aan eten tekort en dit is voor een onder veel keer rijndijk, ongeschijfeld kunt te in dit geval kunnen helpen. Hij schrijven te

Cinnenhart
weer eens wanneer we weten hoe ons dochtstje is aangekomen.

Hoogmaals onze hartelijke groeten familie

den Haag.

Nou breekt mijn klomp. Dat geloof je toch niet? De historische gedenkplaat is opnieuw zoek bij de gemeente? Nee, dat bestaat niet. Dat moet een misverstand zijn. Die is vast en zeker op de uitdrukkelijk door de gemeente beloofde 'gepaste plek' in Beilen. Maar mooi niet dus. Zoek. Onvindbaar. 'Alleen de bijbehorende bescheiden zijn in het archief aanwezig', antwoordt de nieuwe gemeentelijke archivaris Smits. De kopieën van de brieven uit 1946 kunnen we wel krijgen, en die nemen we dankbaar digitaal in ontvangst. We sturen meteen ook een brief op poten terug, want we laten het hier niet bij zitten:

'Als bestuurslid van de Historische Vereniging Westerbork heb ik met verbijstering kennis genomen van het bericht dat de historische gedenkplaat niet meer in het bezit van de gemeente Midden-Drenthe is. Ik vraag mij in alle oprechtheid af hoe het in hemelsnaam mogelijk is dat de gedenkplaat voor de tweede keer bij de gemeente zoek is geraakt... Daarom verzoek ik u met

Brief aan de Drentse pleegouders van de vader van een geëvacueerd kind.

meer in zijn bezit heeft. Het is helaas ook onbekend waar deze is. Hiermee kan ik u dus niet verder helpen. Met vriendelijke groet, Vincent Smits, Medewerker DIV.'

klem al het mogelijke te doen om de gedenkplaat alsnog boven water te krijgen. Die is namelijk door het provinciebestuur van Drenthe in 1946 aan u, als toenmalige gemeente Westerbork toevertrouwd. Ik

vraag u bijvoorbeeld waar de plaat voor het laatst is gesignaleerd? Klopt het inderdaad dat deze na de tentoonstelling in Den Haag in het gemeentehuis is teruggekomen? Waar is die toen opgeslagen? Waar is die 'passende plek?' Welke mogelijkheden ziet u nog om het historische geschenk aan de provincie Drenthe te achterhalen?'

Oftewel wat is er mee gebeurd? De hele brief staat overigens op onze website.

Zelf gaan we ook op onderzoek uit. Het Haags Historisch Museum antwoordt direct bij monde van senior conservator Robert van Lit: *'Op 10 april 2015 ben ik de gedenkplaat zelf gaan ophalen in Beilen. De plaat was inderdaad te zien op onze tentoonstelling 'Naar de Boeren'. De tentoonstelling is nog verlengd tot 25 oktober 2015. Kort daarna is de plaat door de firma Hizkia van Kralingen teruggebracht naar de gemeente Midden-Drenthe in Beilen t.a.v. Marjolein Bijmolt. Dat blijkt uit de toen opgestelde transportlijst.'*

De gedenkplaat is noch bij het Drents Archief, noch bij het Drents Museum, noch bij het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, noch bij de provincie Drenthe. Archivaris drs. D.M. (Dick) Bunschoeke van de provincie schrijft: *'Helaas is bij de provincie niets bekend over de gedenkplaat. Het "spoor" daarvan begint bij de gemeente Midden-Drenthe en ik begrijp van de archiefmedewerker Janko van de Kempe dat men hard op zoek is naar informatie.'*

Fijntjes wijst de provinciaal archivaris nog op het volgende: *'Overigens behoort de gedenkplaat thuis in een museale omgeving, zoals het Herinneringscentrum Kamp Westerbork of het Drents Museum.'* Daarmee benadrukt hij dus ook nog het belang van de historische plaquette.

Spoorloos

De plaats waar de gedenkplaat voor het laatst is gezien is dus in het gemeentehuis in Beilen. Enige tijd geleden is er in het gemeentehuis een interne verbouwing geweest. Sindsdien is-ie spoorloos. Wat rest is een digitaal plaatje onder het motto: *'Gelukkig hebben we de foto's nog'*. Een schrale troost. Temeer daar het juist ook voor de gemeente Midden-Drenthe belangrijk zou moeten zijn de naam Westerbork in een positief daglicht te plaatsen. Zodat bij de naam Westerbork

niet meteen gedacht wordt aan het Kamp of de duistere N.S.B.-geschiedenis, maar vooral ook aan de opvang in Westerbork van de 277 Haagse kinderen in de hongerwinter. Want dat is óók een kant van Westerbork.

Het lijkt ons als Historische Vereniging Westerbork in ieder geval duidelijk dat de gemeente Midden-Drenthe geen gepaste hoeder van de historie is. We hebben een brief gestuurd naar de Gemeenteraad en Burgemeester en Wethouders in de hoop meer helderheid te verkrijgen. Inmiddels hebben we een gesprek gehad met wethouder J. Schipper (CDA). De wethouder vindt de kwestie erg pijnlijk, maar uitgebreid onderzoek binnen en buiten het gemeentehuis heeft de gedenkplaat nog niet boven water gebracht. Voor Burgemeester en Wethouders is dit bijzonder confronterend en is de geschiedenis nog niet ten einde.

Ons streven blijft derhalve onverkort om tijdens de feestweek '75+1 jaar Vrijheid', van 13 t/m 19 september, de gedenkplaat een eervolle plek in Westerbork te geven. We doen hierbij dan ook een oproep via ons tijdschrift *Fragmenten*, onze facebookpagina Bork-Westerbork-Börk en de media. Er moet toch iemand zijn die meer weet? Meld het ons via info@historischeverenigingwesterbork.nl of bel Anthon van der Neut in Elp: 0593-346 227.

Dit bijzondere verhaal uit de Tweede Wereldoorlog over naoberschap, over dankbaarheid, is dus nog niet beëindigd. Waar de gedenkplaat is gebleven, is nog steeds een raadsel. Is het achteloosheid, domheid, of misschien wel diefstal? Wie het weet, mag het zeggen.

Bronnen:

Het archiefmateriaal over het comité 'Hulde aan Drente', de krantenartikelen uit 1946 en de digitale foto van de Gedenkplaat komen van de gemeente Midden-Drenthe.